

Asia: VN/5312/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttömaksuista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistellut luonnoksen asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttömaksuista. Valmisteluvaiheessa ministeriö on kuullut asetuksen toimeenpanosta vastaavan Kansaeläkelaitoksen edustajia. Osana asetuksen valmistelua järjestettiin kuulemistilaisuus viikolla 34, mihin osallistui myös Hyvinvointiala HALI ry:n edustaja. HALI:n keskeiset huomiot valtakunnallisista tietojärjestelmäpalvelujen käyttömaksuista ovat seuraavat.

Lähtökohtia asetuskaudelle 2024–2025

Maksuasetus valmisteltiin edellisen kerran vuonna 2021. Tällöin asetukseen tehtiin muutoksia, joilla pyrittiin vastaamaan tunnistettuihin tarpeisiin kuten maksujen ennakoitavuuteen sekä muutoksiin kuten palvelujen käytön laajentumiseen. Keskeisiä muutosehdotuksia olivat asetuksen antaminen kahdeksi vuodeksi sekä maksajajoukon laajentaminen kaikkiin valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin liittyneisiin palvelunantajiin, ml. sosiaalipalvelut. Kyseiselle esitykselle oli perusteensa, mutta yhtä lailla kritiikille, jota esityksestä annettiin. Asiassa päädyttiin siihen, että asetukset annettiin ensimmäistä kertaa kahdeksi vuodeksi, mutta sosiaalipalvelut jätettiin vielä aivan perustellusti asetuksen ulkopuolelle. Keskeisten maksajatahojen pitkäaikainen viesti siitä, että kansallisten tietojärjestelmäpalvelujen rahoittaminen tulee toteuttaa valtion toimesta, ei edennyt.

Lähtökohdat eivät ole juurikaan muuttuneet kahden vuoden takaisesta. Isoin muutos on sosiaali- ja terveyspalvelut sekä ensihoidon palvelujen siirtyminen hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Hyvinvointialueiden rahoitusratkaisu huomioiden valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttömaksujen kerääminen alueilta, ei ole perusteltua. Yksityisten palveluntuottajien näkökulmasta

kansalliset tietojärjestelmäpalvelut ovat vaatineet ja tulevat myös jatkossa vaatimaan huomattavia kustannuksia vaativia panostuksia johtuen mm. lainsäädäntömuutoksista, vaatimuksista ottaa käyttöön uusia toiminnallisuuksia sekä tarpeesta kouluttaa henkilöstöä. Varsinaiset hyödyt yksityisten palveluntuottajien toiminnalle ja sen kehittämislle ovat olleet ainakin toistaiseksi vaatimattomia.

Pääviestit ja niiden perustelut

☐ Luovutaan Kansallisten tietojärjestelmäpalvelujen kehittämisen ja ylläpidon rahoituksen keräämisestä käyttäjiltä. Kyseisten palvelujen rahoitus hoidetaan vuoden 2025 alusta alkaen valtion budjetista. Asetus tulee antaa nyt vain yhdeksi vuodeksi, vuodelle 2024.

o Kansallisten tietojärjestelmäpalvelujen toimiminen ja hyötyjen tuottaminen siten, kuin on tavoite, vaatii kaikilta osapuolista pitkäjänteisiä panostuksia. Haasteita aiheuttaa mm. tiedon laatu. Yksityisten palveluntuottajien panoksen tuleekin keskittyä asioihin kuten tiedon laadun varmistamiseen ja vaatimukset täyttävien tietojärjestelmien ylläpitoon.

o Tällä hetkellä ja todennäköisesti vielä hyvän aikaa eteenpäin, keskeisin kokonaisuudesta hyötyvä taho ovat palveluja käyttävät kansalaiset. Yksityisiltä terveyspalvelujen tuottajilta on kerätty jo hyvän aikaa maksua palvelusta, josta saatavat hyödyt ovat olleet marginaalisia. Arjen työssä olisi hyötyä esimerkiksi käyttökelpoisella ja ajantasaisella kansallisella reseptitietokannalla sekä mahdollisuudella tehdä Omakannasta tai apteekeista käsin reseptien sähköisiä uusintapyyntöjä myös yksityissektorille (ml. mahdollisuus laskuttaa suoritteesta lääkärinpalkkio).

o Kansallisten tietojärjestelmäpalvelujen pääasialliset lähtökohdat ja tarkoitukset ovat luonteeltaan sellaisia, että niiden ylläpidon ja käytettävyyden sekä jatkuvuuden ja suorituskvyn rahoitusvastuu on syytä siirtää valtiolle.

o Oma haasteensa liittyy käyttömaksujen määrittämiseen tietojärjestelmäpalvelujen eri käyttäjäryhmille. Voidaan kysyä, toteutuuko maksujen kerääminen eri käyttäjäryhmiltä tasapuolisesti ja yhdenvertaisesti?

☐ Jos esitettyä rahoituksen muutosta ei perustellusta syystä johtuen pystytä tekemään vuoden 2025 alusta alkaen, tulee HALI:n esittämä muutos toteuttaa vuoden 2026 alusta lähtien.

☐ Asetuksen valmisteluun liittyen on syytä todeta, että sosiaalihuollon osalta tehty ratkaisu on oikea ja perusteltu. Esityksessä lähdetään siitä, että yksityisiltä sosiaalipalvelujen tuottajilta maksuja ryhdyttäisiin keräämään laissa määritellystä kansallisiin tietojärjestelmäpalveluihin liittymisen takarajan jälkeen. Sosiaalihuollon näkökulmasta palvelu on vielä kehittämisvaiheessa ja käyttöönotot yksityisten palveluntuottajien osalta vielä varsin alkuvaiheessa.

o Voimassa olevan lainsäädännön mukaan yksityiset sosiaalialan palveluntuottajat tulevat valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjiksi lähivuosina (1.1.2026 alkaen). Tälle ryhmälle ei ole syytä ryhtyä valmistelemaan uutta, mitä todennäköisimmin muista maksajaryhmistä poikkeavaa maksuperustetta.

o Valtion rahoittaessa palvelujen ylläpidon ja kehittämisen, rahoitusmalli yksinkertaistuisi monimutkaistumisen sijaan.

Muut huomiot

Asetusluonnoksen 4 §:n mukaan ”Kansaneläkelaitos voi luopua maksun perimisestä, jos maksun määrä on vähäinen, maksun periminen myöhemmän maksuerän yhteydessä ei ole mahdollista tai maksun perimisen onnistuminen ei muusta syystä ole todennäköistä tai tarkoituksenmukaista.” On hyvä arvioida, onko kirjaus maksujen määrän vähäisyydestä enää relevantti vähimmäismaksujen säätämisen jälkeen. Pykälää on syytä arvioida myös siitä näkökulmasta, voiko pykälä johtaa toimijoita epätasapuolisesti kohteleviin käytäntöihin. Pykälässä annetaan Kelalle mahdollisuus tehdä tarkoituksenmukaisuusharkintaa kriteereillä ”ei todennäköistä tai tarkoituksenmukaista”.

Perämäki Ulla
Hyvinvointiala HALI